19.04.2018 г. / 12:54:05

Литература

Влиянието на съвременния свят върху детето

Разпространяването на душевните заболявания и падението на нравствеността у съвременните деца, се свързва с негативното въздействие на градската "машинна" среда. **Статията разяснява по какъв начин обкръжаващият свят провокира в детската душа отрицателни емоции и развива в нея празна мечтателност и погубващи душата страсти. Това са особени душевни състояния, които създават почва за развитието на страстите - разпалеността, свързана с компютърните игри, мечтателното "превъплъщение" в телевизионните или компютърните герои, пасивното потапяне в помисли - и че всички тези състояния не са породени от съвременната цивилизация, а са били широко известни още преди хиляда и петстотин години и са описани в светоотеческата литература, която ги определя като греховни**.

В статията има и своего рода "положителна програма". Предлагат се т.нар. противоотрови, чрез които родителите биха могли, ако не да унищожат, то поне да приглушат вредните за душата впечатления от света.

Въведение

Съвременният свят на всяка крачка подтиква детето към грях. То едва е успяло да излезе от състоянието на

ранно младенчество и от всички страни започват да го дебнат душевредни впечатления. За това понякога способстват и любящите родители. Преди всичко с факта, че не възпитават своя син или дъщеря в строгите принципи на християнското поведение, а поощряват страстните наклонности на тяхната природа, позволяват им да се развиват в направление към греха. **Удовлетворяват се всевъзможни прищевки на малчугана: той получава все нови и нови играчки, игри, развлечения, забавления. За такова дете въздържанието е непознато; то живее, ръководейки се от единствената заповед: "аз искам".**

Но ето, чедото израства - според руската пословица "за майката и бащата - безчестие, за рода и семейството - позор". **Такъв човек и като възрастен се обгражда с "играчки", развлечения и удобства; той не умее да се противопоставя на страстите и затъва все по-дълбоко в бездната на греха.**

А съвременните играчки - и детските, и за възрастни - са безкрайно разнообразни. За тях техните създатели използват последните достижения на електрониката - защо? За да развличат "потребителя" с нови, невиждани досега способи. А **"да развличаш" - означава да отвличаш от сериозното, отговорно отношение към живота, от спасителния тесен път и да увличаш към погибел по утъпкания път на игрите и забавленията.**

.....

Страх от света

Откъснато от живата природа, съвременното градско дете живее в машинен свят, където мигат, блещукат и заслепяват изкуствени огньове и екрани, преливат, непрекъснато изменяйки се, електронни рисунки.

Където бръмчат автомобили, вият сирени, пискат компютри. Където всичко наоколо звъни, жужи, трака и свисти. Където радиото и телевизията ден и нощ говорят, пеят, реват, застрашават с човешки гласове - "живеят" редом с хората и ги въвличат в своя безбожен, изкуствен живот.

Детето, разбира се, както казват учените, се адаптира към света - и какво друго му остава? Но при тези условия то го възприема като нещо враждебно и страшно.

.....

Лекарите обясняват именно с това нарастването на душевните разстройства при децата. Те твърдят, че са се появили твърде много деца невротици, почти поголовно обзети от страх. Наричат го "натрапчив страх".

.....

Негови последици и медицински симптоми са ануреза, заекване, нервни тикове.

.....

Развивайки се и ставайки постоянен, този страх прави детето пасивно, потиснато и нерешително. Или напротив - агресивно. Понякога се съчетават и едното, и другото, наслагвайки се върху изградената от детето картина за света. Така едно шестгодишно момченце, вечно изплашено и срамежливо, имало любима игра: представяйки си, че е полицай, то по цели дни измъчвало плюшения си Мики Маус на електрически стол.

Защото по какъв начин можеш да се преборишсъс страха? Много просто - самият ти да станеш страшен.

"Защо са толкова жестоки?"

.....

Сред малолетните престъпници има и деца от напълно обезпечени семейства, свикнали да не им липсва нищо.

Тези данни са свидетелство за все по-задълбочаващата се духовна криза на цялото ни общество.

Ако към това се прибави и **физическата непълноценност на днешния ученик** (според статистиката той слабее и тежи 5 кг по-малко от своя връстник преди 10 години), **психическите нарушения и дълбоката му развратеност - пред нас се явява ужасяваща картина за бъдещето на на България.**

Родителите често се натъжават, говорейки за своя син или дъщеря: "Колко е жесток(а) към нас! Колко е коравосърдечен и равнодушен към нашата болка, към нашия живот!"

Чувството за изключителността и неповторимостта на всяка човешка личност явно е заложено в нас изначално. **Реакцията на чистото, непокварено дете на чуждата болка винаги е жива и дълбока. Както и на смъртта. Те желаят на всички добро и радост. Кой не помни, че не е обичал приказките с лош край! Самата мисъл, че някой страда и накрая не получава утеха (понятна за детското съзнание), потриса дълбоко душата му.** Затова в неделните училища опитните преподаватели знаят, че не бива да разказват на малките деца житията на мъчениците и още повече да описват подробности от техните страдания, а по-добре е да говорят за праведниците, светите войни, старците и чудотворците.

Петгодишно момиченце, израснало край храма, чуло за първи път житието на Алексий, човек Божий. За това как той вече умрял и лежал в гроба, и едва тогава родителите му

узнали, че този бедняк, слуга е техният изгубен любим син!... Но на момиченцето нещо не му достигало. То отказвало да приеме такъв край и настойчиво питало, чакайки утвърдителен отговор: "А майката и таткото взели ли са го от гроба?" Действително, вече са го познали, намерили са го, как отново да го оставят сам? Сега си **представете, че на това или на друго момиченце или момченце всеки ден му разказват за убийства, мъчения, космически войни и му ги показват - ще се съхрани ли това трепетно чувство на безусловна ценност и неповторимост на всеки човешки живот? Не, по-скоро ще се възприеме мисълта (тя ще се оформи заедно с чувството на натрапчив страх), че човешкият живот е нищо, че човекът е буболечка, която може да бъде смачкана, или робот, който може да бъде "изключен". Детето ще се научи да възприема смъртта като нещо, макар и страшно, но обикновено.**

.....

"Просветителят" на нашите деца

Къде обикновеното съвременно дете може да види и убийство, и изнасилване, и разчленяване на труп? Откъде може да узнае какво е това "садист" или "извратен тип"? Къде накрая то вижда излизащ от гроба си покойник, ужасно чудовище, бяс? Разбира се, по телевизията.

С такива сцени и герои са изпълнени американските трилъри, по които - под слабия протест на родителите или в тяхно отсъствие, или дори в тяхна компания - се увличат юношите.

Областта на по-малки им братя и сестри засега са "анимациите". Децата на няколко поколения израснаха с мултипликационните филми.

.....

Днешните деца гледат анимационни филми, приличащи на бойни шлагери.

В една от педагогическите статии се прави интересно сравнение между предишните и сегашни анимационни герои: костенурките - нинджа с Чебурашка и неговите приятели. И ако Чебурашка прилича на наивно, мило детенце, то костенурките са по-скоро "сурови момъци", които въвеждайки ред и възстановявайки справедливостта, млатят противниците си наляво и надясно. **Те не напомнят на компания деца, а на младежка банда.** Ако пакостите на Чебурашка и приятелите му си остават детски пакости, а самите те са от светлия, дружелюбен свят, то костенурките живеят и действат в съвсем друг свят, тъмен и страшен, където група герои се противопоставят на пълчища съмишленици на злото...

Безусловно, **запознаването с такива персонажи ще помогне на детето по-бързо да се "адаптира" и да навлезе в света на героите на "възрастните" екшъни и трилъри - изпълнени с маниакални убийци, летящи супермени и вампири.**

Вампири, чудовища, привидения, пришълци от космоса (всъщност бесове) влизат от телевизионния екран в съзнанието на нашите бедни деца, което често не е защитено с нищо. Изобилието от страх в края на краищата заглушава чувствителността и впоследствие детето вече само иска да изпитва нови, по-силни усещания. Именно така действа в човека страстта. Тя изисква нова храна, нужно й е все повече и повече. И ето **подрастващите вече не се плашат и не се трогват от провлачени вътрешности и разчленени трупове. А това е свидетелство за дълбока**

развратеност.

Първоначално на стадия на "анимацията" се развиват устойчиви неврози. Нали детето за разлика от възрастния още не различава ясно изкуството от реалността. То реагира искрено и бурно на театралното или анимационно кинопредставление, без да признава никакви условности.

Неслучайно, когато лекарите психиатри молят родителите да отговорят в анкета какво се явява главна причина за страха на детето, те често пишат: "анимационните филми".

Децата обичат да подражават

Децата в предучилищна и начална училищна възраст опознават живота много активно. Специалистите по детска психология казват, че малчуганите в тази възраст живеят не един, а няколко живота: и своя, и този на героите от приказките и анимационните филми, които докосват възприемчивата душа на детето. Техният стремеж е за максимално пълно съпреживяване на събитията.

Тук много зависи от възпитателите - преди всичко от родителите. **От тях зависи на кого именно и в какво ще подражават техните деца. Нима това ще бъдат вампирчетата или Мики Маус, или по-късно пришелецът - супермен**?

.....

Вредно за здравето!

Между другото **"синият екран", край който съвременното семейство прекарва почти цялото си свободно време, нанася несъмнена вреда на физическото и психическо здраве на детето. Детските**

психиатри и психолози предполагат, че основните болести при децата през XXI век ще бъдат породени от телевизорите и компютрите...

Продължителното заседяване пред екрана на телевизора (както и пред компютъра, както, впрочем, и над книгата, ако детето умее вече да чете) води до **астено-невротични нарушения: заради обездвижването се разстройва работата на чревната система, от организма трудно се отделят продуктите на разпад и децата боледуват често**. Но още по-забележителни са психо-емоционалните нарушения, свързани с информационното въздействие на телевизията върху личността на детето. **Наблюдава се, че при децата, привикнали да седят пред телевизора, отслабва паметта. Те стават по-несъобразителни на уроците в училище, не могат да се съсредоточават, нарушава се сънят им; стават възбудими, раздразнителни, обидчиви. Отношението им към родителите също се влошава, особено ако те им наредят да се отделят от екрана.**

.....

Разрушаване на нравствеността

Руски медик свидетелства за случаи на инфаркти и инсулти пред "синия екран", защото възрастните хора преживяват по-силно емоционално напрежение, следейки събитията на екрана и съпреживявайки чуждия живот. **Детето, както вече казахме, трудно прекарва границата между условността и реалността. На него му е още по-лесно, отколкото на възрастния да се потопи в света на илюзиите.**

.....

В живота всичко е безинтересно, а на лентата всичко е

страхотно. И най-главното - когато се пренасяш във филмите, всичко глупаво, скрито в душата, всички тайни, сдържани или незнайни страсти получават храна и простор.

Отнасяйки се със снизхождение към тези страсти, телевизията допринася за развращаването на детето. **Като му показва насилие дори в анимационните филмчета, предлагайки му сцени на разврат, жестокост или "красив живот", тя пробужда в неговата душа страстите на гнева, блуда, завистта, сребролюбието. Така наречените екшъни го учат да презира слабия, натрапват му не само специален начин на живот, но дори и специален маниер на общуване с хората, дързък и безцеремонен, несъвместим с целомъдрената скромност и още повече - с християнското смирение.**

Екранните герои толкова красиво и смело пушат и пият, толкова ловко мамят противниците си, така безстрашно се бият, прегръщат такива хубави жени, така се преследват с коли! И кодът е приет от бедната душа. Детето вече знае какво иска. И в реалния живот ще търси удовлетворение на открилите се страсти. А какво собствено може да го спре?...

Домашният идол

Тъжно е, че хората са изпаднали в психологическа зависимост от телевизора. Включваш - и ти се струва, че тъгата и унинието преминават. Но ако той изведнъж се счупи - става катастрофа: настъпва непривична, плашеща тишина, става ясно, че всички членове на семейството са разединени... И за това сега почти във всички домове има по два-три телевизора: ако единият се счупи, ще включим другия.

Съществуват и семейства, където телевизорът се

включва от сутринта и "диктува" преминаването на целия ден: сериалът се сменя с новините, след това - проблематично предаване, "авторски" програми, после отново новини, друг сериал, някакво шоу,.. екшън - и ето денят преминал.. Детето присъства тук, хранейки възприемчивата си душа с тази бездуховна храна, която му натрапва домашният идол.

Употребявайки безразборно тази храна, телезрителите постепенно губят своята индивидуалност, приравняват се, обезличават се. Както се изрази един социолог, благодарение на телевизията се формира нов антропологически тип, с ниско ниво на интелигентност и нравственост.

Обикновено децата са привързани силно към телевизора в семействата, в които и възрастните се увличат по него. Тук "кутията" е истинският стопанин на дома, най-висшият авторитет, най-любимият член на семейството - "господин Телевизор"... **Този съвременен идол заема почетно място в червения ъгъл и когато всички членове на семейството се събират около него като на вечерна молитва, се създава илюзията за покой и любов.**

В последните години се появи конкурент на "господин Телевизор" в дейността за пленяване на детските души - "господин Компютър".

Компютърът "сам по себе си"

.....

В днешно време очевидно не може да се мине без използването на компютъра като практически инструмент във всички сфери на обществения живот и никъде не можеш да се скриеш от това.

.....

И все пак би ни се искало децата да се държат по-настрани от тези "умни машини". Тяхното вредно въздействие върху физическото здраве на човека не подлежи на съмнение.

.....

Неслучайно в целия свят са установени времеви норми за работа на компютрите. Медиците добре знаят, че всички "компютърджии" имат силно понижено количество на левкоцитите в кръвта си - значи повредена е защитната функция на организма, отслабена е съпротивителната сила срещу заболяванията.

.....

Добре би било, ако детето расте в православно, църковно семейство, ако душата му е защитена от църковната ограда, църковните тайнства, майчината молитва... А ако не е? Както казва старата пословица, "добрият воденичен камък всичко ще смели, лошият сам ще се смели".

Ако за една душа играта с компютъра не принася голяма вреда, за друга тя може да се окаже неголяма, но смъртоносна доза отрова.

Компютърните игри

.....

Опитите на родителите да откъснат сина или дъщеря си от играта често завършват със страшни скандали, истерии и припадъци. Такава е силата на хазарта. Да отвлечеш детето от телевизора е по-лесно, защото всеки, дори най-страшният и отвратителен филм има

край. А хазартната игра може да продължава безкрайно: ако загубиш, ти се иска да спечелиш, а ако спечелиш - да затвърдиш успеха.

.....

Хазартът

Хазартът е такова състояние на душата, при което тя се превръща в истинско обиталище за страстите. Настъпва пълно душевно изтощаване, макар че самият играч (или този, който го наблюдава отстрани) има чувството, че е максимално целеустремен, съсредоточен и спокоен.

Това страшно и опасно състояние може да обземе всеки, който си позволи да се увлече от играта.

.....

Ако играта е без залагане, той отново присъства. Мястото на една страст - сребролюбието, се заема от друга - гордостта. Тя диктува "воля към победата". Дори ако играеш с машина.

Всяка хазартна игра се отнася със снизхождение към тъмните страни на греховната ни природа.

Така че какво става с детската душа, обхваната от хазартната страст, ако и помъдрелият от живота човек не може да й се противопостави? **Когато детето се сражава с екранните чудовища или просто "убива патици", бива обхванато от най-силно вълнение, разтърсващо цялото му същество. В него оживява всичко лошо и състоянието му е близко до лудостта.**

Хазартната игра, с нейната страстност, непредсказуемост, власт на случайността представлява

по справедливите бележки на В. Тростников типично адско, бесовско занимание. "И така, за какво място подготвят своите деца родителите, които им купуват електронни хазартни игри?" - с този риторичен въпрос той завършва своите разсъждения.

Какво става с душата?

Умничко, червенобузо момченце седи пред масата. Прехапало устни, то държи палците си на бутоните на сложна машина, без да сваля напрегнат поглед от екрана, на който присветват рисувани картинки. Момчето е заето с игра.

То е вкъщи, а не на улицата. И на екрана няма нищо страшно или неприлично. Това устройва възрастните. Те могат през пет минути да идват и да наглеждат детето си. Но виждат само външното, само тялото. **А какво става през това време с душата?**

Тя се намира далече от Бога, от родителите, от настоящия реален живот. Завладяна е от лъжа и страст и живее в един несъществуващ свят - в нищото. Нейното най-силно вълнение е възникнало на пусто място. Става онова, което се случва при гледането на теле- и видеофилми. Но съществува една принципна разлика. Спецификата на компютърните игри прави човека не пасивен зрител, а активно действащо лице. И той вече живее и действа не в нашия, а в друг, илюзорен свят (*на матрицата - б.р.*).

Този свят е изграден от примитивни и сурови закони, на които играчът е принуден да се подчини. Той приема решенията, предвидени за него от програмистите. Така по убеждението на отец Сергий Марук, автор на статия за компютрите, **в съзнанието на детето се получава програмиране на определени навици и нравствени**

стереотипи.

Какво точно въвеждат компютърните игри в неговото съзнание? Безбожен светоглед.

Първо, това е положителното (едва ли не фамилиарно) отношение към света на демоните - населен с "извънземни" чудовища, вампири, роботи - убийци и бесове. По този начин постепенно се разрушава бариерата, установена от Бога между човека и падналите духове. Някои игри (например "Звездни войни" и др.) носят подчертано демоничен характер.

Второ, игрите учат да се живее по законите на този бесовски свят, където "побеждава" най-силният, най-храбрият, най-хитрият, най-безпощадният. В този свят човешката личност престава да означава нещо; тя се възприема не като ближен, не като образ Божий, а като "условен противник" или "строителен материал".

Някои "умни" игри (например "Цивилизация") дават възможност на играещия да развива у себе си неограничено властолюбие - да установи (все в този илюзорен свят) нов световен порядък, като по този начин подготвя съзнанието си за пришествието на антихриста.

Някои определят компютърните игри като **"технотронна магия"** - **общение със злите духове посредством компютърната техника. Не е чудно, че уж най-безобидните от тях неусетно разрушават психиката, водят до нервни заболявания и дори до бесноватост.**

"Ако бях вълшебник..."

Това, че компютърните игри развивали интелекта, е отдавна развенчан в медицинската и православната

литература мит. Както правилно отбелязва В. Тростников, те въвеждат детето в един силно опростен свят, регулиран от няколко точно формулирани правила, докато в науката и във всяка "жива" човешка дейност се изисква творческа интуиция, а не набор от алгоритми.

Смята се, че компютърните игри развиват въображението. Ето с това е трудно да не се съгласим. Но за добро ли е това?

Богатото въображение се признава за свойство на надарената душа. Възпитателите се стремят да го поощряват и развиват.

Един интелигентен дядо с възмущение разказвал, че на уроците по история неговият малък внук и другите деца били заставяни да играят на първобитни хора - да ги изобразяват, бягайки из клас, размахвайки ръце и издавайки нечленоразделни звуци като животни... Децата, разбира се, били много доволни...

В някои училища са въведени "петминутки" за медитация.

Децата постоянно биват поощрявани да си въобразят, представят или изобразят нещо. И ако медитацията е резултат от всеобщото увлечение през последните години към окултизма, то например известната на всички тема "Ако бях вълшебник" се предлага на различни поколения начални ученици вече тридесет - четиридесет години.

За децата от православните семейства не е лесно да ходят в съвременните училища. Те трябва да бъдат твърди и мъжествени, за да се противопоставят на множество изкушения. **Така православно момиченце на 9 години в съчинението си за вълшебника написало следното: "Аз**

вярвам в Бога. Не съм искала и не искам да бъда вълшебник, защото това е грях..."

Хубаво ли е това - да си въобразиш, че си вълшебник, повелител на света, на хората и стихиите? А могъщ супермен, възстановяващ справедливостта и наказващ злодеите? А красавица, срещнала своя принц?.. В различните варианти на играта на въображението се оголват и развиват разни страсти - и това е всичко.

Дори не е важно какво ще си въобразиш. Светите отци учат, че не е полезно да си въобразяваш даже възвишени, свети картини. Те решително забраняват всякакво мечтателно разслабване.

А това е толкова приятно за падналата природа на човека! Тя подсъзнателно бива привличана напълно да се отдаде на потока от страсти, да си "почине", "да се забрави", "да помечтае"... И в тази мечта, уви, се промъква грехът.

.....

Мечтатели

.....

Мечтата се заражда като "тъмно усещане", "съблазнително желание". Ако реалността не попречи (някакъв шум, някакво посещение) - въображението започва да работи: "Нов сън - ново щастие! Нов прием на изтънчена, сладострастна отрова!" Душата изпада в странно състояние на отмалялост без почивка, подобно на наркотичното опиянение. Тя се превръща в играчка на страстите - все същото тщеславие и сладострастие. Мечтателят на Достоевски си представя, че е увенчан със слава поет, героичен участник в знаменити исторически събития, щастлив любовник, който страстно целува своята красавица. **Той бърка въображаемия свят с**

реалния; в първия живее истински, а във втория само съществува.

.....

Мнимата (виртуална) реалност

Четенето на романи способства за самостоятелната игра на въображението. Без тази храна то се изтощава. Още по-силно му действа, особено на детското, слуховото възприятие. Кой не знае за увлечението на децата по "страшните истории", които те, треперейки от страх, са готови да слушат без край!

Ето старата няня разказва такива истории на момченцето, неумеещо още да чете.

"Детето, обхванато от незнаен ужас, се притискаше към нея със сълзи на очи. Станеше ли дума за мъртъвци, вдигащи се в полунощ от гробовете, или за жертви, измъчвани от робството на чудовища, или за мечока с дървения крак... - косите на детето настръхваха от ужас. Детското въображение ту застиваше, ту кипеше. То изпитваше мъчителен, **сладко-болезнен процес**. Нервите му се обтягаха като струни..." Ето какъв бил резултатът от увлечението по страшните истории: "Въображението на момчето се насели от страшни призраци. Страхът и тъгата се загнездиха задълго, може би завинаги в душата му. Той се озърташе печално наоколо и виждаше в живота само вреди, беди..."

Още по-силно се потриса душата от зрителното възприятие на страшното (телевизията) - следващият етап от участието във въображаемите събития. Как е възможно това? В мечтата? Не само. В компютърните игри? Да.

Представете си, че на мечтателя е дадена възможност да вижда и усеща в действителност, с всички свои възприятия

това, за което той мечтае. Нужно е само да се включи към определен датчик, да се съедини с машината и да избере копчето. Ако му се иска да изпита вледеняващ душата ужас, да се крие от чудовища, оживели мъртъвци и прочие - натиска копчето "УЖАСИ". Ако иска "да люби и да бъде любим" - натиска "ЛЮБОВ" или "СЕКС". Иска му се да участва в исторически събития? В какви? Заповядайте - "Кръстоносни походи", "Вартоломеева нощ", "Ватерлоо"... Иска му се да бъде "бог"? - Натиска копчето и ...

Именно до това води новото компютърно развлечение - "виртуалната реалност". С нейна помощ мечтателят може да изпита всяко преживяване, недостъпно или забранено за него в реалния живот. Защо трябва да се бори със страстите, когато е толкова леко и приятно да им се подчини? Защо трябва да се отказва от това достъпно и "безопасно" наслаждение?...

Скоро до "виртуалната реалност" ще получат достъп и нашите деца. Това е страшна опасност за душата.

.....

То потапя човека напълно в света на наслажденията и страстите. Освен това дава пълна възможност на съставителите на програми да управляват психиката на човека, да програмират поведението му, начина му на живот, мисленето. Кой ще се възползва от тази възможност?...

Демоните

Разбира се, преди всичко врагът на човешкия род - дяволът. Той използва за своите цели не само "виртуалната реалност", но и всяко техническо изобретение. Например телевизора и компютъра,

пробуждайки в душата на човека - възрастен или дете - дремещи страсти, провокирайки у него греховна мисъл, която не е по-малко грешна от думите или делата. Но не машината е виновна за нашите мислени грехопадения. Ветхозаветният Каин е извършил греха на братоубийството, но преди това е съгрешил в мислите си - завидял на праведния Авел (Бит. 4,5). Какъв път трябва да измине мисълта на завистника, за да достигне до решението да убие брат си? И какво предшества завистта, която вече е грях? И **възможно ли е да бъде спряна мисълта, която вече е започнала движението си по гибелния път: от случайната мисъл за нещо до намерението да се съгреши на дело?**

На тези въпроси дават отговори още древните **Свети отци, които са разработили подробно учението за помислите.**

Работим ли, вървим ли по улицата, стоим ли вкъщи - ако нашият ум не е зает с нещо съществено, значи е обхванат от лоши помисли. Те замърсяват съзнанието с ненужни, празни, дори вредни, греховни представи, картини и спомени. Те пречат на правилния ход на мислите, не позволяват на човек да разсъждава спокойно и да се моли...

Ако умът и особено такава негова способност като въображението, не се държи с юзди, лошите помисли го овладява съвършено и човекът престава да забелязва с какво е заета неговата душа. Така живеят мнозина. Между другото според думите например на преп. Исихий Иерусалимски, "демоните обикновено чрез помислите скрито беседват с душата и я научават на зло". А ние се отдаваме на властта на бесовската сила, замърсяваща и оскверняваща нашето съзнание, нашето сърце, за да завладее напълно волята ни.

Как лошата помисъл завладява душата

Отначало в ума се появява някаква представа или мисъл, дошла наум независимо от волята на човека. Ние можем да не й обърнем внимание - тя ще изчезне и ще се замени с друга. Ако позволим на ума да се спре на тази мисъл или представа (Светите отци наричат това "да разгледаш помисълта"), то ще настъпи съчетаване с лошата помисъл.

Случва се, като разгледа и определи помисълта като греховна, човек да я отхвърли, употребявайки известно усилие на волята. Но той би могъл и да я приеме съчувствено - да се съгласи с нея, което вече представлява явен мисловен грях.

Ние съгрешаваме мислено именно на този етап, когато все още можем да отхвърлим греховната помисъл, но вместо това я приемаме. Някой от Светите отци е казал: "Ти не можеш да попречиш на полета на птицата, но можеш да й попречиш да свие гнездото си тук или там..." Но, да приемем, че птицата вече е свила гнездо: човекът е избрал греха. По-нататък какво?

След това греховната помисъл овладява нашето сърце, сякаш го пленява - това се нарича стадий на пленяване на душата. Случва се на този етап умът, увлечен от лукави мисли, подобно на корабче сред буря и вълни, вече да не може да се опомни и да дойде на себе си.

Лошата помисъл, овладяла нашата душа и вкоренила се в нея, става нейна привичка и се нарича страст. Страстта се разгаря от все нови помисли, донесени от врага, и подхранва нашата мечтателност.

Такъв живот, воден от страстите, изпраща душата в погибел.

Човек би могъл да се избави от такова състояние само по пътя на дълбоко и искрено покаяние...

Откъде се вземат лошите помисли

Светите отци отговарят: **лошите помисли идват от бесовете, от човешкото естество и от света.**

.....

Древните подвижници, пустинници, които смирявали своята плът с многогодишни пости и лишение от общуване с външния свят, се противопоставяли най-често именно на бесовските помисли.

.....

Светите отци наричат човешките възприятия: зрение, слух, обоняние, осезание и вкус - прозорци на душата за общуването ѝ с външния свят. **"Чрез тях, - е казано в книгата "Невидимата бран", - душата излиза навън, вкусва нещата, подлежащи на изпробване от всяко чувство, услажда се сама и от тяхната съвкупност си съставя кръг от утехи и наслаждения". Така, чрез "прозорците" (windows – б. ред.) на възприятията в човешката душа влиза и неприличната картинка, и натрапчивата песничка, и всякакво греховно впечатление.** То **затова се и нарича в-печат-ление, защото не преминава безследно: всичко, което виждаме, чуваме и чустваме, остава в душата ни своя отпечатък.**

Такива отпечатъци се врязват в паметта, развращават въображението, дават"фатална храна" на мечтателността и превръщат човешкото сърце в скверен съсъд на всякаква нечистота.

Поради това, че нашите "прозорци на душата" са разтворени

доверчиво пред обкръжаващия ни свят, че ние не умеем да сдържаме любопитството си и не се грижим за себе си - **умът ни почти постоянно е зает с лоши помисли.**

По-горе беше казано, че е необходимо известно усилие на волята, за да се избавим от помислите, опитващи се да пленят душата ни. Какво е това усилие?

Как можем да не мислим, ако ни се мисли? Да не си спомняме и да не мечтаем, ако ни се спомня, въобразява или мечтае? Можем ли да си забраним всичко това?

Мисълта може да се прогони само ако бъде заменена с друга, желателно е, разбира се - висока и свята. Ако човек има навик за благочестиво размишление, то и въображението няма да бъде пречка, а благо... Но съществуват и обикновени мисли, с които не е грешно да се заеме умът в свободното време. Така, Светите отци заповядват да се размишлява за конкретни неща: за това как да се построи дом, да се накладе печка, да се ушие дреха, приготви храна и пр.

.....

Миряните, провеждащи внимателен живот и наблюдаващи вътрешното си състояние, откриват помислите си пред духовника на изповед. **Смята се, че е ненужно, а и невъзможно, да се изповядат всички идващи наум лоши помисли (те идват и си отиват с хиляди) - трябва да бъдат открити тези от тях, които ни преследват натрапчиво, особено ако ги приемаме (за което се говори в предходната глава)...**

Може ли да бъде защитено детето?

.....

В съвременния свят е трудно да бъде съхранена душата незамърсена. Един писател пише: **"Вървиш по улицата, повдигаш очи: цялата улица е в реклами на разврата и лесната печалба; включваш телевизора - там са бесовете, пропагандиращи насилие и поклонение пред златния телец; разгръщаш вестника - клюки, пошлости, скандали, креватни истории... Къде да се денеш?..."**

У Светите отци има конкретен отговор на това. **Трезвост и въздържание.** Когато запитали преп. Иоан Колов как отразява помислите, той отговорил: "Аз приличам на човек, който седи под високо дърво и вижда, че към него се приближават много зверове и змии; ако той не може да им се противопостави, то ще се изкачи на дървото и ще се спаси. Така и аз, безмълвствайки в моята килия, виждам злите помисли, въставащи срещу мен, когато не мога да им противостоя, прибягвам до молитва към Бога - и се спасявам."

Разбирайки, че "материал" за греховни помисли ни се предоставя преди всичко от падналия свят, Светите подвижници умеели да затварят прозорците на своите души от случайните впечатления.

.....

Именно така - в светоотечески дух, решава проблема за защитата на душата и писателя: **"Къде да се денеш? Разбира се, стараеш се да не гледаш телевизор, да не четеш вестници, да възприемаш рекламата като цветно петно на оградата или зданието и се молиш..."**

Разбира се, този съвет е отправен преди всичко към възрастните. А децата?

Възможно ли е в наше време да се изолира чистото дете от бесовщините, обкръжаващи ни от всички страни? Едва ли.

Дори ако го отпишат от училище и го обучават вкъщи (което съвсем не е по силите на всеки), родителите няма да го спасят от множество вредни впечатления.

Какво да се прави? Да се разкаже на детето за действието на лошите помисли? За страстите? Да го призовем към подвига на въздържаността? Да му заповядаме да ходи по улиците със спуснати като монах очи?...

Противоотрова

.....

В главата за възприятията ние говорихме, че мисълта може да се прогони, ако се замени с друга. **Ако душата на детето се отравя от пошли впечатления - не трябва ли те да бъдат отслабени и заместени с добри? Такива добри, душеполезни впечатления могат да се окажат тази душевна противоотрова, която търсят съвременните родители.**

Специалистите по детска психология отдавна са установили, че **детето е повече емоционално, отколкото логично; то запомня по-лесно чувства, а не факти**. И понякога впечатлението от това или онова събитие, често незначително, се запомня от него за цял живот. Много отминали произшествия ние помним само защото са били съпроводени от силно душевно вълнение: или сме били поразени от нещо, или обидени дълбоко, или, напротив, срещнали сме разбиране и любов там, където не сме очаквали. А **добрите впечатления, останали от семейството, в което сме отраснали, от общуването с родителите, са наша голяма скъпоценност.**

И така да изместваме душевредните впечатления с добри, душеполезни. Да търсим за нашите деца силни противоотрови.

Възпитание на добри навици.

Защо ако един ученик охотно се съгласява да попуши и да пие, друг се отказва без съжаление? Откъде се вземат момичетата, пред които приятелите и приятелките не си позволяват неприлични разговори? Защо сред веселата компания от юноши се намира един, който поглежда часовника, за да се прибере навреме вкъщи?

.....

Би било голямо благо, ако детето от ранно детство привикне да не остава без занимание. **От безделието идва и навикът с часове да се седи пред телевизора, и увлечението по игрите с компютъра, а и самата мечтателност.**

Затова е добре, ако родителите успеят, когато децата са свободни от училище, да ги занимаят с нещо полезно и интересно.

.....

Родителите не дават на децата да вършат много неща вкъщи, защото мислят за външния резултат. "По-добре сама да го свърша!" - казва понякога с въздишка майката, събирайки след момченцето разхвърляните играчки или недавайки на дъщеричката си да измие съдовете. **Действително по-лесно (и качествено!) е да свършим всичко сами, но за детето е полезно точно обратното.**

Разбира се, **истинската цел на ръкоделието трябва да бъде известна само на родителите - децата трябва да са убедени, че техният труд е нужен в семейството и че те са истински помощници.**

Както показва опитът в много семейства, малките деца охотно помагат на майка си в кухнята, особено в

готвенето и най-вече - ако приготвят нещо специално, вкусно, празнично. От тестото, както е известно, не можеш ги откъсна. Момичетата могат да бъдат приучени към женско ръкоделие: бродиране, шиене (отначало за куклите), плетене. На момчетата пък да се възлагат някакви дърводелски работи из къщи. Желанието да се помогне на възрастните е много ценно и то трябва да бъде поощрявано всячески.

.....

В някои семейства майката и децата заедно отглеждат (дори в градски условия) декоративни или ядивни растения. Тези, които имат щастието да заведат детето през лятото извън града (на вила, на село), могат да отделят за него лехичка в зеленчуковата градина, за да обработва самостоятелно земята, да се научи на уважение и отговорност към сътворения от Бога свят.

Особено важно е всяко дете в семейството да има своя постоянна отговорност - послушание, както казват в манастирите. Това може да бъде: за малките - **задължението да събират играчките си, после, когато детето порасне - да оправя леглото си, още по-късно - да изтрива праха вкъщи, да полива цветята, да купува навреме хляб и т.н.**

.....

В семействата с много деца на по-големите може да бъде възложена отговорната задача да се грижат за по-малките.

.....

Възпитание на чувствата

Когато говорим за средствата, с които може да се защитят чувствата на детето от вредните впечатления, на нас ни се

иска да започнем с природата. Тя е отлична противоотрова за душата и тялото, отровени от "машинната цивилизация".

С добрите впечатления, получени от общението с природата, може да се насища и детската душа. По време на разходка майката обръща внимание на детето върху смяната на сезоните. Тя му показва как през есента листата в парка опадат, как зимният сняг затрупва земята, как радостно се възражда природата през пролетта.

.....

Мнозина наши подвижници препоръчвали на миряните вместо романи да дават на децата си книги по естествознание като познавателни и подбуждащи благоговение към Твореца.

.....

Родителите, особено на деца, които още не са тръгнали на училище, при цялата си заетост **не бива да жалят сили и време за разходки с тях.**Тук не става въпрос за възможността "да се подиша чист въздух", **разходката - това е общение в приятна и интересна обстановка. Възрастта до седем години е златно време за възпитаване на душата, когато детето още е открито пред възрастните и особено лесно приема на вяра техните думи. Уроците за живота, получени на такива разходки, като правило остават завинаги в паметта на човека.**

Важно е и това, че чрез общуването с природата децата се учат да познават и обичат родната си земя.

Пред очите ни сякаш се осъществява насилствена американизация на целия ни живот - на обществено и битово равнище. Съвременните деца започват да се

срамуват затова, че са българи и гледат със завист към Запада.

Православните родители понякога не отдават дължимото значение на този проблем, смятайки, че патриотичното възпитание е отживелица от съветската епоха. Но това не е така. Протоиерей Иоан Кронщадски, който с цялата си душа се вълнувал за Русия, хвърлен в смут, през 1907 г. говорел в една проповед: "Помнете, че земното Отечество с неговата Църква е преддверие за Небесното Отечество. Затова го обичайте горещо и бъдете готови да положите душата си за него, за да наследите там живот вечен."

Как да научим малкото дете на любов към земното Отечество? Чрез любов към Православната Църква, родната природа, родната история. Може да се започне с малкото.

Известно е, че детето обича да играе. То, както смятат специалистите по педагогика, в играта опознава света и снема емоционалното напрежение. Когато се изказват против компютърните игри, психолози, лекари, свещеници не са против играта като такава - те са против тази игра, която разрушава здравето на детето и влияе отрицателно върху неговия интелект и психика. **На детето действително са необходими игри, но свързани с движение и на чист въздух - "криеница", "стражари и апаши", и пр. ... И хубави играчки.**

През последните години играчките силно се измениха - това забелязват всички родители. Куклите станаха други: вместо кукла - "дъщеричка" или бебе, на момиченцата се предлага Барби, кукла в образа на оформена жена, с козметика, моден гардероб. Майките

забелязват с тревога, че в образа на Барби, Синди и др. момичетата получават образец за подражание. Любимите играчки на момчетата са количките и войниците. Напоследък те са заменени от американски и японски фантастични същества: "супергерои", "роботи", "костенурки-нинджа" - герои от съответните анимационни филми. Някои от тях са толкова страшни (шлем с рога, ръка-щипка, звероподобно изражение на лицето), че на опаковките на английски е написано предупреждение: "За деца над петгодишна възраст!"

Много е важно с какви играчки си играят нашите деца - нали те запълват вътрешния им свят. Покажи ми, дете, играчките си, кажи ми кои от тях наричаш свои приятели и много от твоето бъдеще ще се разкрие. Ако твоите приятели са злобните, полудели "костенурки", е едно, а ако са смелите хусари, пехотинци, конници на бели коне - това е друго." Оказва се, че играчките също учат детето да обича своята Родина.

Разбира се, лесно е да се забележи, че "костенурките" и подобните им същества се продават на всяка будка, на всеки ъгъл, а я тръгни да търсиш български войник... Това би било повод детето да бъде заинтересувано от подвизите на православното войнство, от мъжеството и великодушието на българския войник, от великия пълководец и дълбоко църковен човек цар Симеон...

Четенето на книги по българска история - за живота и бита на благочестивите ни предци, царе, за героите и православните подвижници - ще помогне на детето да бъде възпитано в любов към Отечеството. На първо място, разбира се, ще бъдат житията на българските свети подвижници на благочестието...

Така у детето постепенно ще се изгражда представа за истинската, жива Родина. Такава представа би могла да се окаже своевременна противоотрова срещу завистта към "красивия живот" по западен образец.

Истинското високо изкуство също би могло да изиграе ролята на противоотрова за нашите деца от пошлостта на "масовата култура" ("сапунени опери", филми на ужасите, екшъни, шоупрограми), от пагубната рокмузика.

.....

Картините на библейски и исторически теми, пейзажите и жанровите платна могат да бъдат обсъждани с децата не само в галерията, но и да бъдат разглеждани от художествени албуми. Особено важна е сериозната класическа музика. Към нея детето трябва да бъде приучено още от първите си години и тогава по-късно тя ще се превърне в най-добрата противоотрова за поп- и рокмузиката.

.....

Иска ни се да посъветваме всички родители да обучават децата си на музика още от най-ранна възраст: или да свирят на някакъв инструмент, или да пеят в хор.

.....

Приобщаването към истинското изкуство прави детето и по-взискателно по отношение на телепродукцията.

.....

Мъдрите родители умеят да използват и телевизора в служба на семейството. При тях той не е "господин Телевизор", а смирен помощник. Зрителният образ е най-ярък, най-запомнящ се. Образният език на киноизкуството е достъпен за

детската душа. Затова е важно какво точно се казва на този "език".

Можем само да добавим, че родителската забрана (ако детето иска да гледа нещо, непозволено от родителите му) трябва да бъде обоснована...

Във всеки случай задача на родителите е умело да обяснят на обиденото дете, че нищо не преминава безследно за душата и да му помогнат да различава лошото от доброто.

Навярно не трябва в ужас да се отдръпваме и от компютъра.

.....

А какво би било, ако то, получавайки достъп до умната машина, не се увлече от хазартните игри? Родителите трябва авторитетно да му обяснят как точно стоят нещата. Компютърът не е играчка, а инструмент за полезна дейност и трябва да служи за благото, а не за вреда на хората.

Възпитание на душата

И така може да се изгради една своего рода система за вътрешна защита, която да съхрани душевното и телесното здраве на детето в света на машините. Нейното създаване трябва да стане главна задача на съвременните родители, желаещи доброто на своето дете.

Тяхно свято задължение е преди всичко да му дадат правилна жизнена ориентация. Тогава никакви телевизионни герои няма да се превърнат в негови идоли и вредните впечатления от падналия свят няма да могат безпрепятствено да влияят на душата му.

За вярващите православни хора такъв несъмнен ориентир са единствено Христовите заповеди. Само ако

се опира на тях, човек може да даде правилна, духовна оценка на всичко, което се случват с него. Иначе, увлечен от вълните на собствените си страсти, невиждайки в живота си никакъв висш смисъл, той затъва в житейското море, пропадайки все по-дълбоко в бездната на греха.

Детето от православно семейство и с правилно християнско възпитание получава добрите и душеполезни впечатления преди всичко в Църквата. Тук има и по-важни моменти: правилен и своевременен избор на духовник за детето, проблемът за поста и много други.

.....

От родителите зависи да покажат (не на думи, а на дело) как е възможно да се радваш на живота, бидейки православен. Необходимо е малкият ученик вече да може да противопостави на развлеченията на съучениците си нещо интересно, без да завижда на тези, които са изгледали всички "анимации". Хубаво би било, ако разговаряйки с приятели за вчерашната неделя, може да каже: "А ние вчера ходихме там и видяхме това." Това би могло да бъде например манастир...

Навлизайки в пубертета, детето неизбежно ще се сблъсква със съблазните на лекия и приятен живот, воден от "страстите", върху него ще се стовари пропагандата на разпуснатостта и разврата. Затова е добре душата отрано да бъде укрепена от представата за друг жизнен път, за който е казано: "Защото тесни са вратата и стеснен е пътят, който води в живота, и малцина ги намират" (Мат. 7:14).

За православното дете е много полезно да знае не само своята енория и своя свещеник, но и да посети и манастири, които сега се възраждат. Това не само ще разшири неговия

кръгозор, но и ще способства за духовното му израстване.

Престъпвайки манастирските врата, детето преминава през някаква граница. Това се чувства особено ясно в градските манастири: преди малко сте били на шумната улица, оставяща впечатлението за някакво опиянение на масовото безумие, и ето - пред вас е друг свят с други закони. Своего рода икона на Царството небесно. Покажете на му тази икона. **Въведете го в манастирския двор, като предварително сте му обяснили правилата за поведение в обителта**, покажете му монасите на богослужение и послушниците, заведете го при иеромонаха за благословия - това можете да направите, когато детето е още съвсем малко.

.....

Когато говорихме за семейните четения, ние не казахме главното - за четенето пред децата на Евангелието. Този хубав обичай, без който е немислимо правилното християнско възпитание, е съществувал винаги и днес съществува в много православни семейства.

.....

Психолозите казват, че времето преди сън, когато детето вече си е легнало, е най-благоприятно за доверителни разговори. **Някои родители след кратко четене обичат да беседват с децата. Забелязано е например, че малките деца с удоволствие отговарят на въпроси от прочетеното, съпоставяйки току-що чутото със собствения си живот.**

Примерът на родителите

Необходимо ли е да добавяме, че да поставят детето си на твърдата почва на християнските заповеди могат само тези

родители, които сами се стараят да живеят по тези заповеди?...

На разрушителния дух на времето родителите могат да противопоставят света и постоянния живот в Църквата и семейството (малката църква). За да може дори малкото детенце да почувства, че "тук е хубаво". А когато порасне да си спомня: "Там беше хубаво." Както е известно, истината с вяра не се доказва, а се показва. Навярно една от най-силните противоотрови от пошлите впечатления на падналия свят е образът на хората, живеещи сега и заедно, но въпреки законите на този свят. И още повече, ако тези хора са родителите.

.....

Съществува един важен въпрос: Как да научим детето да се моли? **Молитвата не бива да се превръща в досадно задължение, в мъртво "правило", което трябва по-скоро да се изчете.** Много родители са разбрали това и имат незаменимо средство за възпитание - собствения пример. Те започнали да се молят пред децата, за да ги видят и чуят. Тъй като малкото дете не може да бъде заставено да седне и да слуша, ако иска да играе, родителите са намерили подходящото време - отново преди сън, когато децата вече са легнали в леглото. Много дечица заспиват с родителската молитва.

Децата с особено внимание се вглеждат и вслушват в молещите се възрастни, приемайки техния опит.

.....

Заключение

Един възрастен човек цял живот, до дълбока старост, помнел как неговите родители през нощта оставяли на масата в

детската стая иконка с горящо пред нея кандилце, за да защитят детето от нощните страхове и колко радостно и спокойно му било, когато се събудел да види иконата, осветена от пламъка на кандилото.

Един-два такива спомена несъмнено действат благотворно на душата, защитават я в периоди на изкушения. **А в наши дни на децата са особено нужни добри, душеполезни впечатления, защото съвременният свят буквално залива детската душа със страшни и греховни образи.**

.....

Кръстеното дете има защитници, безкрайно по-могъщи от неговите родители: това е Ангелът пазител, това е светецът, чието име носи. И Сам Господ, е казано, "пази младенците", и Божията майка няма да ги изостави. И кръстът, който винаги е на гърдите, е "оръжие непобедимо". Трябва само детето да помни за своите небесни защитници и да се обръща към тях с молитва. Затова е толкова важно детето да се научи да се моли - не "да изчита" сутрин и вечер сбор от непонятни за него думи, а именно да се моли на Бога, т.е. да говори с Него, да моли Неговата защита и помощ.

.....

Когато обясняваме на детето как падналият свят действа на душата му, как демоните "беседват" с нея чрез лошите помисли и откъде се вземат те, навярно си струва да му кажем, че дори великите подвижници не могли със собствени сили да се противопоставят на тези бесовски нападения. Но те, виждайки своята немощ, знаели, че "невъзможното за човеците е възможно за Бога" (Лука 18:27); те се обръщали към Бога с молитва и Той ги защитавал. Тяхната задача се заключавала в това, да бъдат внимателни към себе си и да се молят. **Това е урок и за**

нас, и за нашите деца, които в трудните минути на изкушение могат да се помолят на Бога - за да получат бърза помощ...

Най-първо задължение на християнските родители във всички времена остава молитвата за детето. Тя представлява основа за всички дела на семейното възпитание.

---

buditeli.info © 2017